

Publikumstjenesten
Gjengangere av Henrik Ibsen

22g031098

EPIKRISE:

Etter psykoterapeutisk behandling.

Behandler:

Jone Schanche Olsen - Overlege og leder for
Transkulturelt Senter ved Stavanger Universitetssjukhus.

Vedr.:

Helene Alving, enke etter kammerherre Alving etter
psykoterapeutisk behandling.

Pasienten har møtt til ukentlige samtaler i ett år.
Samtalene avsluttes i felles forståelse.

Pasienten ble henvist til undertegnede av sin lege etter
et sammenbrudd i forbindelse med sønnen Osvalds død.

Bakgrunn:

Pasienten er oppvokst som enebarn sammen med sin mor og
morens to søstre. Faren døde før hun ble født, og det var
relativt stramme økonomiske kår for den lille familien.
Søstrene hadde sammen en systue med stor aktivitet, men
med liten avkastning. Hun beskriver atmosfæren i barndoms-
hjemmet kjølig og preget av gudstro, orden og regler.
Særlig opplevde hun den ene av tantene sine som streng
og kravstor.

I skolen opplevde hun stor grad av mestring: Hun lærte
lett og fikk gode resultater. Samtidig var det vanskelig
for henne å knytte nære vennskapsbånd. Hun hadde aldri
noen bestevenninne.

Familiens økonomi tillot ikke videre studier til tross
for en glimrende middelskoleeksamen. Hun fikk etter hvert

aksept på at hun heller ville i tjeneste enn å bli sittende hjemme i systuen. Slik kom hun som stuepike i en herskapsfamilie i byen.

I denne rollen fikk hun mye oppmerksomhet fra menn som vanket i huset, blant annet fra kandidat Manders som hun i en periode knyttet seg til. Hun fikk også oppmerksomhet fra den noe eldre kaptein Alving som ofte var gjest. Selv om oppmerksomheten fra Alving hadde vært tydelig ble hun meget overrasket da han fridde til henne. Muligheten til et liv i velstand var en viktigere faktor i hennes forhold til Alving enn følelser og tiltrekning. Med minner om en fattig oppvekst og med sterke oppfordringer fra sin mor og sine tanter, valgte hun likevel å si ja til ekteskap. Hun satset deretter fullt på å få dette til å fungere både for seg selv, for Alving og for sønnen Osvald.

Det var vanskelig, ektefellen var notorisk utro og ble etterhvert alvorlig syk. På et tidspunkt forlot hun ham og søkte tilflukt hos pastor Manders. Han ønsket ikke å ta imot henne og ga klare og strenge råd om å gå tilbake. Hun fulgte hans råd. Det innebar også å ta hånd om driften av gården, noe Alving hadde mistet interessen for. Det uharmoniske ekteskapet, atmosfæren det skapte og Alvings utroskap med husets stuepike Johanne, gjorde at hun valgte å sende sønnen på kostskole i utlandet. Slik skulle han slippe å være vitne til farens uakseptable liv og foreldrenes stadige konflikter. Hun sørget også for at Johanne ble gift. Snekker Engstrand tok imot et beløp for å påta seg farskapet og dekke over bakgrunnen for Johannes graviditet.

Da Alving døde tok hun mål av seg til å gjøre gården til et mønsterbruk, noe hun lyktes med. I tillegg ville hun bygge et barnehjem oppkalt etter kammerherren.

Aktuelt:

Pasienten fikk et sammenbrudd noen dager etter at sønnen Osvald døde. Bare dager før dette var det en stor brann på eiendommen hvor det nybygde barnehjemmet brant ned til grunnen.

Funn:

I de første samtalene framsto hun deprimert, med tristhet, motløshet, søvnløshet og selvbekreidelse som de viktigste symptomer.

Behandling:

Helene Alving har i løpet av behandlingsperioden fått arbeidet både med sin traumatiske oppvekst og med de utfordringer hun har stått overfor i sitt voksne liv. Skam har vært et hovedtema gjennom hele behandlingsperioden. Det har vært et vesentlig tema i forhold til barndomsopplevelser, hvor fattigdom og fravær av nære venner preget tilværelsen. Opplevelser av å være holdt utenfor og ikke bli invitert inn i fellesskapet har hatt en stor plass hos henne og forsterket skamfølelsen. Hun forteller blant annet om sin 10-årsdag da moren og de to tantene hadde forberedt selskap for henne, men ingen av de inviterte møtte opp.

I voksen alder har skammen over å være en bedratt ektefelle vært helt overskyggende. Mye av hennes voksne liv har dreid seg om å skjule mannens notoriske utroskap, både overfor sønnen og overfor resten av verden. Hun har i samtalene reflektert over hvordan hun valgte å håndtere skammen med å gjøre seg hard, sterk og uangripelig. Etter hvert nærmet hun seg imidlertid også sine egne bidrag til at ekteskapet ikke fungerte. Særlig ble hun opptatt av mangelen på spontanitet og livsglede hos seg selv. Og at hun hadde avvist disse sidene hos ektefellen. Hun avviste ham også seksuelt etter at det ble mistanke om at han var syk av syfilis, noe hun både rettfærdiggjør og skammer seg over i samtalene. Hun har også tillatt seg

å reflektere over hvordan forholdet til pastor Manders i ettertid må ha påvirket både henne og samlivet med Alving. «Han var min store lidenskap» ble gjentatt flere ganger i løpet av behandlingen, og det ufullbyrdede kjærlighetsforholdet har klart hatt stor innflytelse på hennes måte å fungere på.

Reaksjonen ble å være plettfri og på den måten overdøve skammen. Det ble også det helt overskyggende anliggendet i forhold til sønnen Osvald: At han ikke skulle måtte kjenne på og oppleve skammen ved å ha en syk og moralsk fordervet far. Hun er i samtale helt klar på at det var grunnen til at hun sendte ham fra seg som 7-åring. I samtale har hun beveget seg fra å rettferdiggjøre beslutningen om å sende ham fra seg til å betrakte det som et grunnleggende svik overfor Osvald.

Da Osvald skulle komme hjem i forbindelse med åpningen av barnehjemmet så hun for seg en mulighet til oppgjør og forsoning mellom dem. Osvald delte hennes interesse for filosofi, og hadde tydelig anerkjent hennes lesning av Schopenhauer. Hun hadde tanker om at dette felleskapet kunne bringe dem nærmere. Schopenhauers tanker har etter hvert fått større plass i hennes tenkning om sitt eget liv. Det har vært med på å bringe henne til en slags forsoning med både seg selv og andre. Hun kom stadig tilbake til ett av hans sitater - **Vi burde behandle enhver menneskelig dumhet, feiltakelse og uvane med overbærenhet, idet vi husker på at det vi har foran oss er våre egne feil, dumheter og uvaner.**

Nære relasjoner:

Det er sønnen Osvald hun har betraktet som sin nærmeste. Hennes reduserte relasjonsevne har påvirket forholdet deres. Utfordringene i forholdet har vært forsterket av at han stort sett har vært borte fra moren og hjemmet siden han var 7 år gammel. Det har vært en svært vanskelig prosess for henne å erkjenne at hun dypest sett sviktet

ham, med skam og sorg som grunnleggende følelser knyttet til dette. Denne sorgen er forsterket i forbindelse med hans død.

Hun har sterk opplevelse av det var potensiale til en nær relasjon mellom henne og pastor Manders. Hun ble både skamfull og såret over avvisningen hun møtte da hun kom til ham for å be om hjelp og for å bli hos ham. Senere ble hun sterkt kritisk til hans konservative gudstro og konformisme, til tross for strevet med sin egen families fasade.

Regine Engstrand har vært i huset i flere år, og har gitt fru Alving både glede og avlastning. Samtidig har ambivalensen i forhold til Alvings datter - og det faktum at hun selv etter hvert var den eneste som visste at det var slik det var - gjort det nødvendig for henne å holde avstand og ikke tillate seg å bli følelsesmessig engasjert i henne. I forhold til snekker Engstrand som påtok seg farskapet for Regine, har den hemmeligheten mellom dem - pengene han fikk - vært en avstandsskapende faktor. At han heller ikke visste hele historien om Alvings rolle gjorde henne også i denne relasjonen svært ensom.

Vurdering:

Pasienten har brukt tiden i terapi til en gjennomgående erkjennelse av hvilke krefter som har vært drivende i måten hun har levd livet sitt på. Det har gitt henne innsikt og forståelse i hvordan streng moral og skam har vært drivende faktorer i livet hennes. Det har også gitt henne en erkjennelse av sorg over å ha sviktet dem som sto henne nærmest.

Samtidig synes det som om hun ved avslutningen av terapien også er i stand til å bruke sine filosofiske referanser til å mildne dommen over seg selv. Hun har tanker om hvordan denne erkjennelsesprosessen vil kunne gjøre det mulig for henne å leve et liv mer preget av ærlighet og sannhet i tiden framover.

Gjengangere
av Henrik Ibsen

Premiere:
16. februar 2022

Regi: Hanne Tømta
Scenografi: Nora Furuholmen
Kostymedesign: Ingrid Nylander
Dramaturg: Mari Kjeldstadli
og Carl Jørn Johansen
Lysdesign: Trygve Andersen

Medvirkende:

Helene Alving:
Marianne Holter

Pastor Manders:
Anders Dale

Maskør: Jill Tonje Holter
Komponist: Simon Revholt
Tattoo design: Oliver Levang
Foto: Minna Suojoki
Design: Studio Oker

All scenografi og kostymer
er tilvirket ved Rogaland
Teaters verksteder.

Osvald Alving:
Leo Magnus de la Nuez

Regine Engstrand:
Ingrid Rusten

Snekker Engstrand:
Espen Reboli Bjerke

